

DOI 10.36074/logos-03.03.2023.14

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ВЕДЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Ольга Степанівна Дорош
докт. екон. наук, професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Марина Сохацька
магістр
Національний університет біоресурсів і природокористування України

УКРАЇНА

Органічний рух започатковано в 40-х роках минулого сторіччя у Великобританії, а термін «органічний» вперше згадано в науковій праці Єви Бальфур «Жива земля», де порівнювалися органічні та традиційні методи господарювання. Активний розвиток цього руху стартував із середини ХІХ сторіччя [1]. Поштовхом для ведення екологічно безпечних методів ведення сільського господарства, особливе місце серед яких належить органічному виробництву, стало «...нехтування вимог екологічної безпеки, що спостерігається в сучасному традиційному аграрному виробництві...» [2, с. 41].

В зарубіжних наукових колах існує думка, що перехід до органічного виробництва (100% перетворення) є спірним питанням, бо це потребує значно більше земельного ресурсу, ніж традиційне сільське господарство. Попри це при його запровадженні зменшується надлишок азоту в ґрунті, використання пестицидів (екологічно доцільніше). Вважається, що їх сумісне часткове впровадження в практику сільськогосподарського виробництва забезпечуватиме більш стійке продовольче майбутнє [3].

Характеризуючи світові тенденції розвитку органічного землеробства відзначимо, що беручи відлік із 1999 року площа органічних земель зросла на 360% і становить 43,7 млн га, а кількість виробників органічної продукції — на 1000%, і в найближчому відтинку часу сповільнюватися не будуть. Серед Європейських країн передові позиції належать Іспанії, де обробляються 1,97 млн га органічних земель. Така тенденція на міжнародному ринку сільськогосподарської продукції притаманна споживачам високорозвинених економік, що пояснюється існуванням попиту на якісну та безпечну продовольчу продукцію [4, с. 30]. Найбільшими споживачами органічної сертифікованої продукції вважається Данія, Швейцарія, Австрія, Швеція, Німеччина, Нідерланди. Загалом у світі виробництвом органічної продукції займається 141 країна загальною площею понад 38 млн. га [5, 6]. На противагу, в 22 країнах сконцентровані площі (з 90 до 181,5 млн га) сільськогосподарських угідь, відведені для вирощування генно-модифікованих культур (соя, кукурудза, бавовник, ріпак, солодкий перець, кабачки, папайя, цукровий буряк, люцерна), що пояснюється подоланням голоду в країнах, що розвиваються (зокрема, в Аргентині, Бразилії, Китаї, Індії тощо) [7]. Вирощування цих культур сприяє приросту урожайності, скороченню витрат із-за економнішого використання хімікатів, стійкості культур та тварин до захворювань, що позитивно впливає на продуктивність і рентабельність. Вчені вважають, що генетична продукція — це

«зброя задовільненої дії», яка позначається як на здоров'ї, так і репродуктивній функції людини [8].

Для прикладу, в Австрії для вирощування органічної продукції використовують до 25% орних земель країни та функціонують 23 тисячі підприємств, які виробляють таку продукцію. До того ж на ринку органічної продукції між собою конкурують як малий і середній бізнес, так і великі компанії. Але все ж таки переважають невеликі сімейні ферми, які обробляють до 50 га землі й реалізують органічну продукцію на 20% дорожче за традиційну [9, с.17]. Приміром, у Німеччині відношення ціни органічної продукції до традиційної перевищує в 1,4 рази — мінімальний показник (за пшеничне борошно грубого помелу) і зростає до позначки в 2,88 рази — максимальний показник (за картоплю). У тваринницькій галузі ціна за телятину відповідно перевищує в 1,76 рази, а за свинину — 1,87 рази. [10, с. 114] У більшості Європейських країн ефективнішими вважаються малі та середні фермерські господарства, що ведуть господарську діяльність на земельних масивах площею від 30 до 35 га і тільки у Великобританії та Іспанії цей показник є більшим у 4—5 разів [5; 11; 12]. Тенденція до зростання невеликих за площею (від 2,5 до 300 га) виробників органічної сільськогосподарської продукції, з поміж яких найбільша частка припадає на господарства площею від 2,5 до 25 га, що складає 63 %, відповідно від 50 до 80 га — 21 % і від 250 до 300 га — 16 %. [10, с. 108-109].

Суттєвою перешкодою в розвитку органічного виробництва є недооцінювання ролі соціальної складової. Ця складова є малодослідженою, проте у різних країнах світу у цій сфері створено чимало робочих місць, що зумовлено значним обсягом ручної праці. Для прикладу, у Франції, де 4,5 % ферм та 3,6 % сільськогосподарських земель є органічними, в органічних фермах зайнято 2,4 найманих середньорічних працівника, тоді як у традиційних — 1,5. Для аналізу та оцінки праці на органічних фермах у Великобританії та Ірландії досліджувалися 1144 органічні ферми (23% з усіх органічних ферм) стосовно того, чи органічна агрокультура забезпечує більше робочої сили, ніж традиційне (не органічне) землеробство. Кількість робочих місць на фермах різнилася у відповідності від їх площі, типу підприємства та розміру ферми між регіонами. В органічних господарствах зайнято на 135% більше штатних працівників на ферму, ніж у звичайних господарств. Згідно прогнозу — у Великобританії та Ірландії буде на 19% та 6% більше робочих місць, якщо 20% господарств обох країн стануть органічними (порівняно з нинішніми 1 - 2%) [13].

Зауважимо, що для умов Степової зони України оптимальний розмір фермерського господарства складає 500 га. Це означає, що один агрохолдинг із загальною площею 10 тис. га орендованих земель може складатися із 20-и таких господарств, у кожному з яких працюватиме близько 25 людей (у процес виробництва додатково буде залучено 500 людей) [14, с. 17].

Висновки. На підставі аналізу виявлено позитивні світові тенденції розвитку органічного землеробства, про що свідчать суттєве зростання площі органічних земель та кількість виробників органічної продукції, що пояснюється існуванням попиту на якісну та безпечну продовольчу продукцію. У кінці минулого та на початку теперішнього століття агропродовольчий ринок практично став тривимірним, бо включає продукцію вироблену за традиційними технологіями, органічне виробництво та генно-модифіковану продукцію.

Список використаних джерел:

- [1] Lady Eve Balfour. Pioneer organic farmer, founder of the Soil Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ladyevebalfour.org>
- [2] Дорош Й.М., Барвінський А.В., Дорош О.С., Мельник Д.М., Висідалко А.А. (2021) Нормативно-правове забезпечення організації органічного землекористування та шляхи його удосконалення. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. (3), 40–50. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2021.03.05>
- [3] Muller, A., Schader, C., El-Hage Scialabba, N. et al. Strategies for feeding the world more sustainably with organic agriculture. *Nat Commun* 8, 1290 (2017). <https://doi.org/10.1038/s41467-017-01410-w>
- [4] 5 фактів про органічне землеробство в Україні // *Землевпорядний вісник*, № 1, 2019.
- [5] Definition of Organic Agriculture [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM). – Режим доступу: <http://www.ifoam.org>
- [6] International Federation of Organic Agriculture Movements. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.org/>
- [7] The Statistics Portal, Acreage of genetically modified crops [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.statista.com/statistics/263294/acreage-of-genetically-modified-crops-by-country-since-2003/>
- [8] Institute of Science in Society [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.isaaa.org>.
- [9] Європейська органічна філософія підкорює Україну, а українська органічна продукція – світ // *Землевпорядний вісник*. 2019. № 7. С. 16–19.
- [10] Чудовська В.А., Шкуратов О.І., Кипоренко В.В. Еколого-економічний механізм розвитку органічного сільського господарства: теорія і практика: Монографія. – К.: ТОВ «ДКС-Центр», 2016. – 332 с.
- [11] Access to European Union law. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/>
- [12] Proctor P. *Biodynamic Farming: When Spirit Infuses Matter* / P. Proctor. – 2008. – 19 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cog.ca>.
- [13] Morison, James & Bragg, Rachel & Pretty, Jules. (2005). Survey and Analysis of Labour on Organic Farms in the UK and Republic of Ireland. *International Journal of Agricultural Sustainability - INT J AGRIC SUSTAIN*. 3. 10.1080/14735903.2005.9684742.
- [14] Дорош О.С., Д.М. Мельник, Л.А. Свиридова. Реформування системи управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2016. № 1-2. С. 16 – 25. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2016.01.016>